

Міністерство освіти і науки України
Національний університет фізичного виховання і спорту України

РИЧОК ТЕТЯНА МИКОЛАЇВНА

УДК 796.5-057.874:616-056.2+616.28-008.13

КОРЕКЦІЯ ПОКАЗНИКІВ ФІЗИЧНОГО СТАНУ ШКОЛЯРІВ
З ВАДАМИ СЛУХУ ЗАСОБАМИ ТУРИСТСЬКОГО БАГАТОБОРСТВА

24.00.02 – фізична культура,
фізичне виховання різних груп населення

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата наук з фізичного виховання та спорту

Київ – 2018

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Національному університеті фізичного виховання і спорту України, Міністерство освіти і науки України

Науковий керівник

доктор наук з фізичного виховання та спорту, професор

Кашуба Віталій Олександрович, Національний університет фізичного виховання і спорту України, професор кафедри біомеханіки та спортивної метрології

Офіційні опоненти:

доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор

Альошина Алла Іванівна, Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, завідувач кафедри спортивно-масової та туристичної роботи;

кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент

Савлюк Світлана Петрівна, Рівненський державний гуманітарний університет, доцент кафедри теорії і методики фізичного виховання

Захист відбудеться 3 липня 2018 р. о 14:30 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.829.02 у Національному університеті фізичного виховання і спорту України (03150, м. Київ-150, вул. Фізкультури, 1).

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Національного університету фізичного виховання і спорту України (03150, м. Київ-150, вул. Фізкультури, 1).

Автореферат розісланий 2 червня 2018 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. В. Андрєєва

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Одним з основних завдань, що визначені в Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, є формування гармонійно розвиненої, морально і фізично здорової особистості, яка з відповідальністю ставиться до свого здоров'я.

В Україні за останні роки спостерігається погіршення стану здоров'я дітей та молоді (Н. В. Москаленко, 2011–2017; М. В. Дутчак, 2013–2017; О. В. Андрєєва, 2014–2017; Т. Ю. Круцевич, 2017). Одним з різновидів порушення здоров'я – детермінантів соціального дефекту, соціальної недостатності, інвалідності – є порушення сенсорного розвитку. За результатами наукових досліджень, людей з вадами слуху нині в Україні нараховується понад 100 тис. осіб, з яких школярі складають 13 % (В. В. Щорс, 2013; Міністерство охорони здоров'я України, 2016).

Кожна держава відповідно до рівня свого розвитку, пріоритетів та можливостей формує власну соціальну та економічну політику щодо захисту прав та інтересів осіб з інвалідністю. Розвиток сучасного українського суспільства також характеризується посиленням уваги до проблем цієї категорії людей (І. О. Когут, 2016). У даний час в Україні реалізовано низку ініціатив та законодавчих актів, останнім з яких є Закон України від 19 грудня 2017 року № 2249-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України», в якому говориться щодо виключення із законодавства України та вживання терміна «інвалід» і заміни його терміном «особа з інвалідністю». У статті 20 цього закону зазначається про надання фінансової допомоги на здійснення заходів соціальної, трудової, фізкультурно-спортивної та професійної реабілітації осіб з інвалідністю (відновлення працездатності шляхом забезпечення особи з інвалідністю технічними реабілітаційними засобами, створення умов для занять фізичною культурою і спортом, випуск для осіб з інвалідністю спеціальної літератури та аудіозаписів для їх професійної підготовки).

Аналіз та узагальнення даних наукової літератури свідчить, що проблемі організаційно-методичних підходів до уроків фізичної культури школярів з вадами слуху присвячено ряд наукових праць. У дослідженнях теоретично та експериментально обґрунтовані методики та технології, які спрямовані на корекцію порушень моторики школярів (Н. Г. Байкіна, 1998; Р. В. Чудна, 2000; С. П. Євсєєв, 2005; Joseph P. Winnick, 2010), профілактику та корекцію порушень просторової організації тіла (З. Х. Ахмад Насраллах, 2008; О. А. Афанасьєва, 2012–2014; В. О. Кашуба, 2014–2017; А. І. Альошина, 2017; С. П. Савлюк, 2014–2017), розвиток координаційних здібностей (І. В. Хмельницька, 2006; А. І. Сторожик, 2016; В. В. Джевага, 2017).

Останнім часом в практику фізкультурно-оздоровчої діяльності школярів все більше впроваджуються різні види рухової активності, які набули популярності і зайняли міцні позиції в житті суспільства. Теоретичні та технологічні аспекти впровадження оздоровчо-рекреаційної рухової активності знайшли відображення у працях зарубіжних (J. Buckworth, 2004; D. Anderson, 2012; M. Napierała, 2013) та вітчизняних фахівців (Т. Ю. Круцевич; Г. В. Безверхня, 2010; Є. Н. Приступа, 2010; Н. В. Москаленко, 2011–2017; М. В. Дутчак, 2013–2017; О. В. Андрєєва, 2014–2017; Л. В. Пасічняк, 2017). Згідно з даними наукового пошуку особливу актуальність

набувають і дослідження, спрямовані на використання інформаційних та мультимедійних технологій для осіб з інвалідністю (В. О. Кашуба, О. А. Юрченко, Т. О. Хабінець, 2017). У той же час науково-методичне забезпечення цього питання все ще залишається недостатнім, хоча існує ряд дослідницьких робіт у цьому напрямі (З. Х. Ахмад Насраллах, 2008; А. А. Дяченко, 2010 та ін.).

Сьогодні одним з найдоступніших і наймасовіших видів оздоровлення є туристське багатоборство, яке сприяє підвищенню функціональних резервів організму (Т. І. Гриньова, К. В. Мулик, 2014; О. А. Токмаков, 2015), формує інтерес та мотивацію до оздоровчої діяльності (О. В. Філіппова, 2015), сприяє покращенню різних компонентів здоров'я (В. О. Трощенко, 2016).

У той же час, відкритими залишаються питання корекції показників фізичного стану на основі використання засобів туристського багатоборства для школярів з вадами слуху. Необхідність вирішення вищезазначеної проблеми обумовила актуальність теми дисертаційної роботи.

Зв'язок з науковими планами, темами. Роботу виконано відповідно до Зведеного плану НДР у сфері фізичної культури і спорту на 2011–2015 рр. Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту за темою 3.7. «Вдосконалення біомеханічних технологій у фізичному вихованні і реабілітації з урахуванням індивідуальних особливостей моторики людини», (номер державної реєстрації 0111U001734), Плану науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2016–2020 рр. за темами 3.13 «Теоретико-методичні основи здоров'яформуючих технологій в процесі фізичного виховання різних груп населення» (номер державної реєстрації 0116U001615) та 3.23 «Здоров'яформуючі технології дітей та молоді у процесі адаптивного фізичного виховання (номер державної реєстрації 0116U001620). Роль автора (як співвиконавця) полягала у науковому обґрунтуванні та розробці технології корекції показників фізичного стану школярів з вадами слуху в процесі фізичного виховання.

Мета роботи – теоретично обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити технологію, спрямовану на корекцію показників фізичного стану дітей середнього шкільного віку з вадами слуху засобами туристського багатоборства, для підвищення ефективності процесу їх фізичного виховання.

Завдання дослідження:

1. Узагальнити дані спеціальної літератури та практичний досвід з питань корекції фізичного стану школярів з вадами слуху в процесі фізичного виховання.
2. Вивчити особливості показників фізичного стану, рівня теоретичної підготовленості та психоемоційного стану дітей середнього шкільного віку з вадами слуху.
3. Теоретично обґрунтувати і розробити технологію корекції показників фізичного стану школярів з вадами слуху засобами туристського багатоборства.
4. Визначити ефективність розробленої технології корекції показників фізичного стану школярів з вадами слуху засобами туристського багатоборства.

Об'єкт дослідження – процес адаптивного фізичного виховання дітей середнього шкільного віку з вадами слуху.

Предмет дослідження – технологія корекції показників фізичного стану школярів з вадами слуху засобами туристського багатоборства в процесі фізичного виховання.

Методи дослідження: аналіз та узагальнення даних науково-методичної літератури й інформаційних джерел мережі Інтернет проводився з метою визначення пріоритетних напрямів наукової роботи, теоретичного обґрунтування об'єкта дослідження, визначення проблематики порушень слуху у дітей та вивчення сучасних аспектів медичної та педагогічної класифікації вад слуху, виявлення специфічних рис та особливостей організації процесу оздоровчої роботи серед школярів з вадами слуху, а також узагальнення сучасних наукових підходів щодо корекції показників фізичного стану школярів з вадами слуху в процесі фізичного виховання.

Здійснений теоретичний аналіз дозволив визначити актуальність дослідження, конкретизувати мету, завдання і спрямованість педагогічних експериментів, провести детальний аналіз документальних матеріалів, нормативно-правових документів, розроблених та прийнятих ведучими керівними органами України для осіб з інвалідністю, розробити зміст комплексної програми дослідження ціннісних орієнтацій, мотивів, інтересів і потреб школярів з вадами слуху до занять туристським багатоборством, показників фізичного стану, захворюваності, теоретичної підготовленості школярів щодо питань здоров'яформування.

Одним із основних методів дослідження був педагогічний експеримент, який проводився у вигляді констатувального та перетворювального. У ході проведення констатувального експерименту були отримані вихідні дані щодо захворюваності школярів, морфофункціонального стану, рівня фізичної працездатності і підготовленості, психоемоційного стану, рівня теоретичних знань та практичних умінь. Дослідження показників захворюваності школярів з різними вадами слуху здійснювали шляхом викопіювання інформації з первинної медичної документації спеціальних загальноосвітніх шкіл-інтернатів.

Для оцінки морфофункціонального стану досліджуваного контингенту школярів визначали індекси: Кетле, Робінсона, життєвий та силовий. Визначення рівня фізичної працездатності школярів з вадами слуху було здійснено за методикою Гарвардського степ-тесту та функціональною пробою Руф'є, рівень фізичної підготовленості – на основі педагогічного тестування.

Вивчено рівень розвитку таких фізичних якостей: сила (піднімання тулуба в сід за 1 хв), швидкісно-силові якості (стрибок у довжину з місця), гнучкість (нахили тулуба вперед з положення сидячи) та результати спеціального тестування (ходьба до цілі з закритими очима, см; статична рівновага тіла: із закритими та відкритими очима, с).

Психоемоційний стан школярів з вадами слуху визначали за результатами проведення щорічної психологічної діагностики, а саме: психолого-педагогічного тесту «Діагностика вад особистісного розвитку» (ДВОР) за З. М. Карпенко та восьмикольоровим тестом Люшера.

Для оцінки рівня теоретичних знань і практичних умінь школярів з вадами слуху до здійснення здоров'яформуючої діяльності та їх ставлення до занять з фізичного виховання, мотиваційних пріоритетів та інтересів у виборі видів рухової

активності були застосовані соціологічні методи дослідження. Структура системи анкетування школярів з вадами слуху щодо рівня їх теоретичних знань здійснювалась за темами чотирьох модулів. Знання оцінювались за методикою, запропонованою Т. В. Антоною і модифікованою Є. А. Захаріною (2014).

Проведено експертну оцінку мультимедіа інформаційно-методичної програми «Motus Vita» за методом переваги, з метою перевірки доцільності її впровадження в процес фізичного виховання. Як експерти були залучені 16 осіб, до складу яких увійшли вчителі фізичної культури спеціальних загальноосвітніх шкіл-інтернатів м. Києва та м. Біла Церква.

Перетворювальний педагогічний експеримент проводився з метою оцінки ефективності розробленої технології корекції показників фізичного стану школярів з вадами слуху, тривалість якого становила один навчальний рік. Систематизація матеріалу і первинна математична обробка були виконані за допомогою таблиць Microsoft®Excel 2010.

Наукова новизна роботи полягає у тому, що:

- ✓ *вперше* теоретично обґрунтовано технологію, спрямовану на корекцію показників фізичного стану школярів з вадами слуху засобами туристського багатоборства, яка включає: мету, завдання, принципи, умови практичної реалізації, 3 етапи: підготовчий, корекційний та підтримуючий, засоби та методи і критерії її ефективності;

- ✓ *вперше* визначено умови (організаційні, дидактичні, соціально-адаптаційні) впровадження технології корекції показників фізичного стану школярів з вадами слуху засобами туристського багатоборства в процес фізичного виховання спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату;

- ✓ експериментально *доведено* позитивний вплив засобів туристського багатоборства на підвищення рівня показників фізичного та психоемоційного стану, рівня теоретичної підготовленості, зниження рівня захворюваності, формування мотивів та інтересів до занять оздоровчо-рекреаційною руховою активністю;

- ✓ *додовнено* дані щодо підвищення рівня фізичної підготовленості та фізичного здоров'я школярів з вадами слуху;

- ✓ *набули подальшого розвитку* дані про мотиваційні пріоритети до оздоровчо-рекреаційних занять, особливості психоемоційного та фізичного стану школярів з вадами слуху.

Практична значущість роботи полягає в корекції показників фізичного стану школярів з вадами слуху, формуванні мотивації до оздоровчо-рекреаційної рухової діяльності на основі застосування практичних компонентів технології. Впроваджена технологія сприяє ефективності організації процесу фізичного виховання, забезпеченню освітньої, виховної, оздоровчої спрямованості навчального процесу в умовах спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату.

Для ефективності засвоєння матеріалу школярами з вадами слуху розроблено мультимедіа інформаційно-методичну програму «Motus Vita».

Основні результати дослідження впроваджено у практику навчального процесу кафедри біомеханіки та спортивної метрології, кафедри здоров'я, фітнесу та рекреації Національного університету фізичного виховання і спорту України (2017), кафедри теоретичних основ фізичного та адаптивного виховання Класичного

приватного університету (2017), навчально-виховну діяльність спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату № 18 м. Києва (2017), про що свідчать відповідні акти впровадження.

Особистий внесок здобувача полягає в теоретичній розробці та викладенні основних ідей і положень дисертаційної роботи: постановці проблеми, виконанні досліджень, аналізі, систематизації й узагальненні їх результатів, теоретичному обґрунтуванні та розробці технології корекції показників фізичного стану школярів середнього шкільного віку з вадами слуху засобами туристського багатоборства, а також розробці мультимедіа інформаційно-методичної програми «Motus Vita» і статистичній обробці результатів досліджень. У наукових працях, виконаних у співавторстві, дисертанту належать експериментальні дані та їх аргументування.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження були представлені на Міжнародних конференціях «Молодь та олімпійський рух» (Київ, 2016, 2017); IV Всеукраїнській електронній конференції «Сучасні біомеханічні та інформаційні технології у фізичному вихованні і спорті» (Київ, 2016); XXV Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації» (Переяслав-Хмельницький, 2017), V Всеукраїнській електронній конференції «Сучасні біомеханічні та інформаційні технології у фізичному вихованні і спорті» (Київ, 2017); I Всеукраїнській науково-практичній конференції «Науково-методичні основи використання інформаційних технологій в галузі фізичної культури та спорту» (Харків, 2017); IV Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Актуальні проблеми розвитку фізичного виховання, спорту і туризму в сучасному суспільстві» (Івано-Франківськ, 2017).

Публікації. Основні положення дисертаційного дослідження викладено у 10 наукових працях, із яких 7 – у фахових виданнях України, з них 2 публікації увійшли до міжнародної наукометричної бази даних; 3 публікації носять апробаційний характер.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з переліку умовних позначень, вступу, шести розділів, практичних рекомендацій, висновків, списку використаних джерел, додатків. Дисертаційну роботу викладено на 298 сторінках. Робота містить 25 таблиць та проілюстрована 47 рисунками. У роботі використано 304 джерела наукової і спеціальної літератури.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У вступі аргументовано актуальність теми дослідження, визначено об'єкт, предмет, мету та завдання дисертації, розкрито наукову новизну і практичну значущість роботи, відображено особистий внесок здобувача у спільно опубліковані праці, обґрунтовано вірогідність отриманих результатів; наведено відомості про апробацію та впровадження результатів дослідження, зазначено кількість публікацій, структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі «**Корекція фізичного стану підлітків з вадами слуху в процесі фізичного виховання як наукова проблема**» виконано теоретичний аналіз науково-методичної та спеціальної літератури, здійснено систематизацію і узагальнення даних літературних джерел з проблеми дослідження.

Представлено результати аналізу наукових джерел з питань процесу активного відтворення системи соціальних зв'язків школярів з вадами слуху та їх інтеграцію в соціальне середовище (О. Е. Євсєєва, Л. В. Шапкова, 2000; І. О. Когут, 2015) за рахунок активної рухової діяльності.

Проаналізовано складові фізичного стану та критерії його оцінки, враховуючи думку провідних фахівців галузі (Л. Г. Апанасенко, 2011; Т. Ю. Круцевич, М. І. Воробйов, Г. В. Безверхня, 2011 та ін.). Розкрито технології та підходи до корекції фізичного стану школярів з вадами слуху в процесі фізичного виховання (І. М. Бабій, 2002; Г. В. Кучеренко, 2007; В. Г. Ареф'єв, 2016 та ін.).

Вивчено стан і підходи до оптимізації процесу адаптивного фізичного виховання (Н. Г. Байкіна, 2004; В. В. Вербина, С. А. Дробишева, 2011; В. В. Андрєєв, 2012; В. Г. Ареф'єв, 2016 та ін.), моніторингу стану моторики школярів (І. В. Хмельницька, 2006; В. О. Кашуба, О. А. Юрченко, Т. О. Хабінець, 2017 та ін.).

Розкрито принципи та позитивний вплив засобів туристського багатоборства (В. О. Трошенко, 2003; Л. В. Брагіна, О. М. Зінкевич, С. Ю. Єфімов, 2006; І. М. Войтович, 2014–2015 та ін.), які сприяють корекції та покращенню показників фізичного стану школярів з вадами слуху.

Проведений аналіз науково-методичної літератури засвідчує необхідність пошуку нових методів та підходів щодо корекції показників фізичного стану школярів з вадами слуху.

У другому розділі «**Методи та організація дослідження**» обґрунтовано методи досліджень, їх адекватність щодо об'єкта, предмета, мети та завдань роботи, описано організацію дослідження і контингент досліджуваних.

У процесі досліджень нами були використані такі методи: аналіз та узагальнення даних науково-методичної літератури й інформаційних джерел мережі Інтернет; вкопювання; соціологічні та психолого-педагогічні методи; метод індексів; методи визначення рівня фізичної працездатності; методи оцінки захворюваності та методи математичної статистики.

Проведення дослідження здійснювалося у чотири етапи:

- перший етап (жовтень 2013 – серпень 2014 рр.). Здійснено аналіз сучасних літературних джерел вітчизняних і зарубіжних авторів, що дозволило оцінити загальний стан проблеми; встановити об'єкт, предмет, мету та завдання дисертаційної роботи; розробити анкети для соціологічного дослідження, провести опитування та узгодити терміни проведення дослідження;

- другий етап (вересень 2014 – серпень 2016 рр.). Організовано та проведено констатувальний експеримент, за результатами якого визначено рівень фізичного розвитку, фізичної працездатності, теоретичної та фізичної підготовленості школярів. У констатувальному експерименті взяли участь 72 школярі 13–15 років з вадами слуху (35 хлопців та 37 дівчат) спеціальних загальноосвітніх шкіл-інтернатів м. Києва (№ 6, 9, 18) та м. Біла Церква;

- третій етап (вересень 2016 – травень 2017 рр.). Науково обґрунтовано та розроблено технологію корекції показників фізичного стану школярів середнього шкільного віку з вадами слуху засобами туристського багатоборства. Розроблено мультимедіа інформаційно-методичну програму «Motus Vita». Проведено експертну

оцінку серед вчителів фізичної культури спеціальних загальноосвітніх шкіл-інтернатів (16 осіб) щодо необхідності застосування розробленої програми. Проведено перетворювальний педагогічний експеримент, у якому взяли участь 26 школярів (14 хлопців та 12 дівчат) віком 15 років, що навчались у спеціальній загальноосвітній школі-інтернаті №18 м. Києва. Результати впровадження розробленої технології підтвердили її ефективність;

– четвертий етап (червень 2017 – вересень 2017 рр.). Узагальнення результатів дослідження, розробка практичних рекомендацій, формулювання висновків та оформлення дисертаційної роботи, представлення її до апробації і офіційного захисту.

У третьому розділі **«Характеристика показників фізичного стану, рівня теоретичної підготовленості та психоемоційного стану школярів з вадами слуху»** представлено результати констатувального експерименту.

Систематизація та аналіз викопіювання даних медичних карток школярів середнього шкільного віку з вадами слуху дали змогу розподілити даний контингент та охарактеризувати вади слуху.

Результати вивчення морфофункціонального стану досліджуваного контингенту школярів з вадами слуху дали змогу провести розрахунок індексів: за показником індексу Кетле у обстежених школярів віком 13–14 років отримані середні значення відповідають встановленій нормі, а у хлопців та дівчат 15 років – перевищували встановлені вікові норми ($p < 0,05$), за показником індексу Робінсона середні значення у хлопців та дівчат віком 15 років наблизились до верхньої границі норми ($p < 0,05$). За показниками життєвого та силового індексів у школярів 13–15 років спостерігалось значне відставання середніх значень від вікових норм ($p < 0,05$).

Аналіз отриманих даних прояву фізичної працездатності засвідчив, що у школярів 13–15 років показник відповідав рівню нижче середнього, за винятком дівчат 13 років, у яких показник знаходився на низькому рівні. Функціональний стан серцево-судинної системи, за пробою Руф'є, у обстежених школярів відповідав значенню «задовільно».

Під час тестування фізичних якостей нами було встановлено, що прояв сили м'язів тулуба і спини та швидко-силових якостей у хлопців та дівчат 13–15 років був у межах середнього рівня. Визначення рівня прояву гнучкості засвідчує наявність негативної тенденції до погіршення даної якості у школярів з вадами слуху у віковому аспекті. Аналіз даних спеціального тестування засвідчив, що рівень прояву просторової орієнтації та статичної рівноваги тіла у школярів з вадами слуху знижується від середнього до початкового рівня.

Аналіз психоемоційного стану школярів з вадами слуху за психолого-педагогічним тестом (ДВОР) З. М. Карпенко дає підставу стверджувати, що практично у кожній з груп досліджуваного контингенту результати перевищили рівень «вище середнього» не менше як за трьома шкалами: «тривожності», «імпульсивності» та «агресивності», що засвідчує про несприятливий варіант особистісного розвитку школярів. Восьмикольоровий тест Люшера показав, що більшість школярів з вадами слуху віддають перевагу темним кольорам, у хлопців 15 років дана тенденція досягла 78,57 %.

Оцінюючи рівень теоретичних знань школярів з вадами слуху, за результатами сумарної оцінки кількості правильних відповідей, набраних під час письмового моніторингу за 4 модулями відносно готовності до здоров'яформувальної діяльності, встановлено, що найбільш обізнаними є дівчата (31,4 %) та хлопці (22,9 %) 15 років. При цьому сформованість теоретичних знань у них знаходиться на початковому рівні.

Аналіз відповідей школярів з вадами слуху дозволив окреслити коло найскладніших для них умінь, серед яких вони відзначили ті, які пов'язані з організацією оптимального рухового режиму, із застосуванням знань про специфіку впливу певних видів фізичних вправ на організм та інші.

Отримані результати стали підґрунтям для розробки технології корекції показників фізичного стану школярів середнього шкільного віку з вадами слуху засобами туристського багатоборства в процесі фізичного виховання.

Четвертий розділ «Обґрунтування експериментальної технології корекції показників фізичного стану підлітків з вадами слуху засобами туристського багатоборства у процесі фізичного виховання».

Враховуючи результати констатувального експерименту, нами було обрано контингент школярів 15 років, які мали низький рівень показників фізичного стану, теоретичних знань з фізичної культури та основ здорового способу життя, психоемоційного стану, рівень захворюваності і були зацікавлені в покращенні свого фізичного стану.

За результатами анкетування встановлено, що пріоритетним видом рухової активності серед школярів 15 років є туристське багатоборство 64,29 % серед хлопців та 58,33 % серед дівчат, серед хлопців віком 13–14 років відзначалися засоби спортивних та рухливих ігор, у віці 13 років відокремлено засоби плавання.

Досить вагомим став і той факт, що саме хлопці і дівчата 15 років (у середньому – 95,84 %) з вадами слуху прагнуть підвищити рівень своїх теоретичних знань, підкресливши бажання отримати інформацію у вигляді інформаційно-методичних систем.

Обґрунтування положень технології корекції показників фізичного стану школярів з вадами слуху засобами туристського багатоборства (рис. 1), здійснювалось відповідно до отриманих у ході констатувального експерименту даних та відповідно до фундаментальних засад теорії і методики фізичного виховання (Б. М. Шияна, 2004; Л. П. Матвєєва, 2005; Т. Ю. Круцевич, 2011–2017 та ін.), рекомендацій фахівців з адаптивного фізичного виховання (Н. Г. Байкіної, 2003; О. Е. Євсєєва, 2005; І. М. Ляхової, 2006; Л. В. Шапкової, 2009 та ін.) щодо вдосконалення навчального процесу з фізичного виховання школярів з вадами слуху у спеціальних навчальних закладах, значного наукового здобутку у напрямі розробки та впровадження корегувальних заходів для даного контингенту (Л. А. Колишкіна, 2003; О. М. Бондар, В. В. Джевага, 2015; А. І. Альошина, 2017; В. О. Кашуба, С. П. Савлюк, 2017 та ін.), наукових даних з дослідження фізичного стану дітей з вадами слуху (Т. І. Гриньова, К. В. Мулик, 2014) і застосування засобів туристського багатоборства у процесі фізичного виховання школярів та молоді (М. В. Сазонова, 2008; О. А. Токмаков, 2015; В. О. Трощенко, 2016 та ін.).

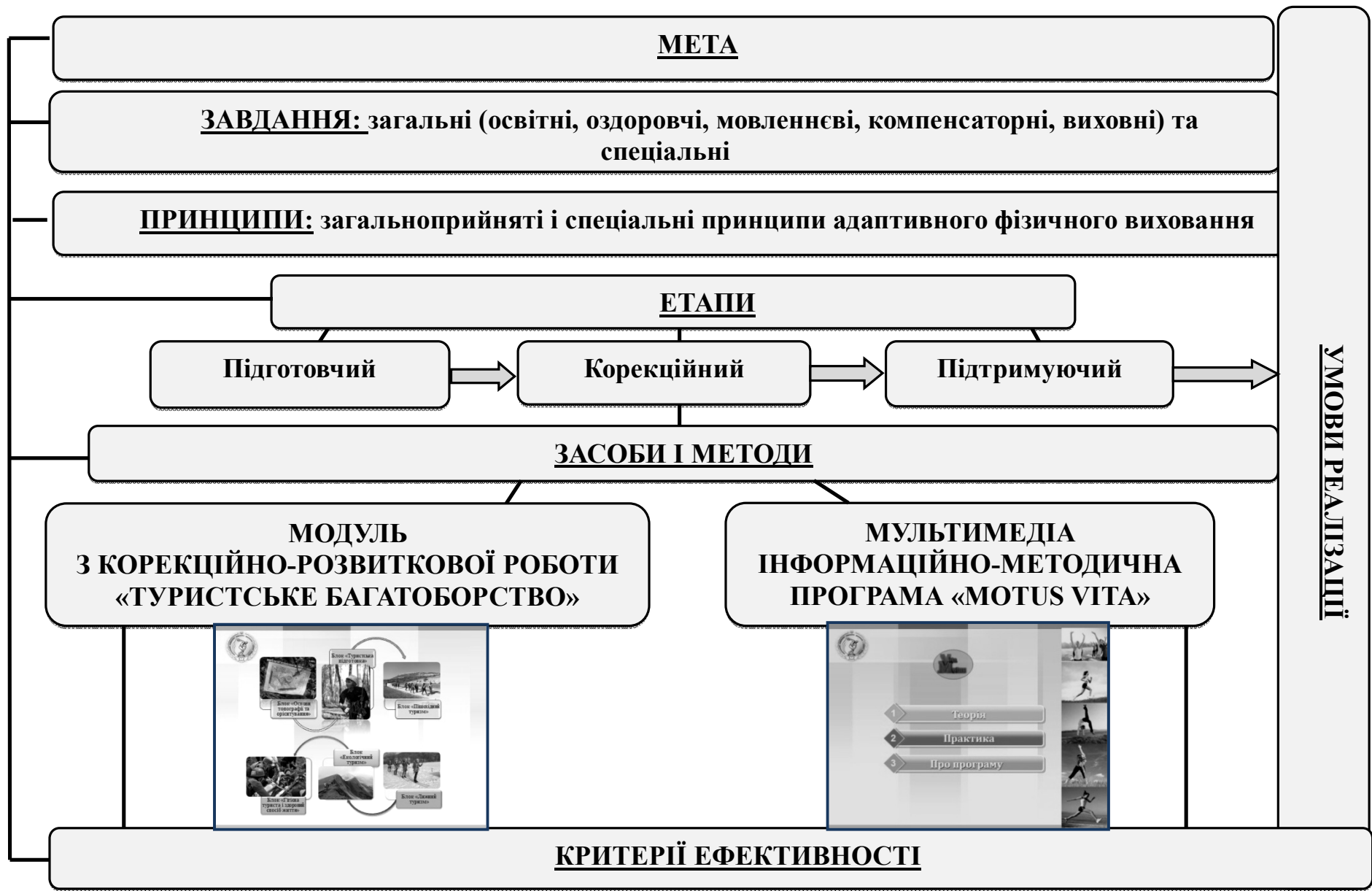

Рис. 1. Технологія корекції показників фізичного стану школярів з вадами слуху засобами туристського багатоборства

Мета розробленої технології – корекція показників фізичного стану школярів 15 років з вадами слуху засобами туристського багатоборства в процесі фізичного виховання. Для її досягнення визначено загальні та спеціальні завдання.

В основу розробленої технології покладено загальноприйняті (Б. М. Шияна, 2004; Т. Ю. Круцевич, 2011–2017) та спеціальні принципи адаптивного фізичного виховання (О. Е. Євсєєва, 2005; І. М. Ляхової, 2006; Н. А. Деделюк 2014; І. О. Когут, 2015).

Умови практичної реалізації включали:

- організаційні – відбір, розробка та впровадження корекційних засобів; змістовне наповнення практичних занять з фізичного виховання у напрямі корекції фізичного стану; підбір школярів з урахуванням встановленої патології та специфіки прояву мотиваційно-потребової сфери; підготовка та використання матеріально-технічної бази спеціального загальноосвітнього закладу для проведення практичних занять з корекції показників фізичного стану засобами туристського багатоборства;

- дидактичні – використання індивідуального підходу при підборі корекційних засобів, дозуванні навантаження та відпочинку на практичних заняттях; підбір та розробка специфічних вправ та засобів туристського багатоборства з метою покращення фізичного стану;

- соціально-адаптаційні - формування мотивації у школярів з вадами слуху до організованих занять руховою активністю; підвищення рівня теоретичної підготовленості та прояву практичних умінь у напрямі покращення показників власного фізичного стану; розширення можливостей щодо вільної реалізації учнями власних досягнень у змаганнях та здоров'яформувальній діяльності через соціум і адаптацію в ньому.

Структуру технології склали три етапи практичної реалізації, кожен з яких вирішував відповідні завдання:

- *підготовчий* – діагностика показників фізичного та психоемоційного стану, захворюваності, теоретичної підготовленості і практичних умінь щодо здійснення здоров'яформувальної діяльності школярів з вадами слуху; ознайомлення учнів, викладачів та керівництва спеціального загальноосвітнього закладу з організаційно-методичними умовами проведення дослідження;

- *корекційний* – корекція показників фізичного стану; покращення показників психоемоційного стану; зниження показників захворюваності; підвищення рівня теоретичної підготовленості і практичних навичок щодо здійснення здоров'яформувальної діяльності школярів з вадами слуху;

- *підтримуючий* – стабілізація змін показників фізичного стану школярів з вадами слуху; оптимізація їх психоемоційного стану та загального стану здоров'я; підтримання досягнутого рівня теоретичної підготовленості та сформованості практичних навичок зі здоров'яформування учнів.

Для корекції показників фізичного стану школярів з вадами слуху використовували засоби пішохідного туризму, смугу перешкод, навички туристської підготовки тощо.

Розробка загальної структури занять та їх методичне наповнення здійснювалось нами на підставі «блоково-модульного» принципу з урахуванням рекомендацій фахівців (М. В. Сазонова, 2008; Т. О. Горбова, В. О. Трощенко, 2012) та включенням

до занять різноспрямованих фізичних вправ, різних умов їх виконання; застосування колового, ігрового й змагального методів.

Зміст модуля з корекційно-розвиткової роботи «Туристське багатоборство» передбачає комплексний підхід до організації роботи зі школярами 15 років з вадами слуху для засвоєння окремих його видів у спеціальному загальноосвітньому закладі. Модуль передбачав такі тематичні блоки: краєзнавство; основи топографії та орієнтування; початкова туристська підготовка; пішохідний туризм та інші.

За результатами експертної оцінки фахівців ($n = 16$) для вдосконалення процесу фізичного виховання та популяризації оздоровчо-рекреаційної рухової активності, експерти відзначають необхідність впровадження сучасних інформаційно-методичних систем (коефіцієнт конкордації (W) знаходиться в межах від 0,75 до 0,81).

Відповідно до отриманих даних експертної оцінки і результатів дослідження мотиваційно-потребової сфери школярів з вадами слуху, нами розроблена мультимедіа інформаційно-методична програма «Motus Vita», яка включає теоретичну і практичну частину (рис. 2).

Рис. 2. Вікна мультимедіа інформаційно-методичної програми «Motus Vita», роздруковані з екрана комп'ютера

Критеріями ефективності розробленої нами технології корекції фізичного стану школярів з вадами слуху засобами туристського багатоборства є: показники рівня захворюваності, фізичного розвитку, фізичної працездатності та підготовленості, зміни психоемоційного стану, рівень теоретичних знань і практичних умінь до здоров'яформуючої діяльності.

У п'ятому розділі «Оцінка ефективності технології корекції показників фізичного стану школярів з вадами слуху засобами туристського багатоборства у процесі фізичного виховання» представлено аналіз оцінки ефективності розробленої авторської технології для школярів 15 років з вадами слуху.

Результатами перетворювального експерименту встановлено: зниження рівня захворюваності, число звернень за медичною допомогою скоротилося з 3,78 до 1,17 разів на рік на одного школяра.

Ефективність запропонованої технології засвідчила кількісні зміни досліджуваних показників морфофункціонального стану школярів 15 років з вадами слуху (табл. 1).

Таблиця 1

Порівняльна характеристика показників морфофункціонального стану школярів 15 років з вадами слуху (n = 26)

Показник	Хлопці (n = 14)				Дівчата (n = 12)			
	до експерименту		після експерименту		до експерименту		після експерименту	
	\bar{x}	S	\bar{x}	S	\bar{x}	S	\bar{x}	S
Індекс Кетле, г·см ⁻¹	321,60	2,35	292,50*	2,76	330,80	2,75	305,40 *	2,55
Індекс Робінсона, ум. од.	86,01	4,53	82,15	4,76	95,33*	7,61	89,37*	3,40
Життєвий індекс, мл·кг ⁻¹	39,01	6,53	52,45*	8,49	32,29	6,77	46,37*	5,26
Силовий індекс, %	23,80	5,02	34,10*	6,22	21,60	4,82	28,50*	4,55

Примітка: * – відмінність між показниками у результаті експерименту, статистично значуща на рівні $p < 0,05$

Порівняльний аналіз результатів Гарвардського степ-тесту серед школярів 15 років з вадами слуху до та після проведення перетворювального експерименту продемонстрував позитивні зміни у рівні прояву фізичної працездатності. Так, високий рівень фізичної працездатності продемонстрували 7,14 % хлопців та 8,33 % дівчат ($p < 0,05$). Найбільш вираженою та достовірною ($p < 0,05$) була динаміка позитивних змін за показником індексу Руф'є: з'явилися школярі, які отримали оцінку «відмінно», кількість учнів, які отримали оцінку «задовільно» знизилась у хлопців з 57,14 % до 14,29 %, у дівчат – з 58,33 % до 8,33 %.

Показники фізичної підготовленості у хлопців до і після перетворювального експерименту засвідчують достовірне ($p < 0,05$) покращення прояву сили м'язів тулуба і спини від $31,00 \pm 2,71$ до $35,00 \pm 3,23$ піднімань тулуба в сід за 1 хв, швидко-силових якостей – від $182,20 \pm 2,51$ до $190,40 \pm 3,49$ см, гнучкості хребта – від $12,80 \pm 0,47$ до $15,80 \pm 1,03$ см, просторової орієнтації – від $70,80 \pm 1,58$ до $62,40 \pm 2,71$ см, статичної рівноваги тіла із закритими очима – від $18,50 \pm 0,44$ до $21,30 \pm 0,36$ с, статичної рівноваги тіла з відкритими очима – від $31,30 \pm 2,28$ до $34,60 \pm 2,16$ с ($p < 0,05$). У дівчат статистично значущі зміни відбулись у рівні прояву сили м'язів тулуба і спини від $26,00 \pm 1,55$ до $34,00 \pm 4,51$ піднімань тулуба в сід за 1 хв, швидко-силових якостей – від $157,10 \pm 3,37$ до $167,60 \pm 4,24$ см,

гнучкості хребта – від $7,20 \pm 0,82$ до $10,50 \pm 0,54$ см, просторової орієнтації – від $72,80 \pm 3,08$, до $67,30 \pm 3,93$ см, статичної рівноваги тіла із закритими очима – від $17,60 \pm 0,52$ до $21,50 \pm 0,26$ с, статичної рівноваги тіла з відкритими очима – від $30,10 \pm 1,76$ до $34,70 \pm 0,84$ с ($p < 0,05$).

За результатами тесту ДВОР наприкінці перетворювального експерименту, кількість школярів з несприятливими варіантами особистісного розвитку, з недостатнім рівнем соціального розвитку та з негармонійним духовним розвитком знизилась на 35,71 %, з відхиленнями у фізичному розвитку – на 35,72 %, з відхиленням у особистісному розвитку – на 42,86 %.

Після завершення експерименту рівень теоретичних знань набув достовірних змін ($p < 0,05$), а саме: у хлопців покращився на 47,70 %, у дівчат даний показник зріс на 60,50 %, визначивши перехід школярів з початкового рівня на достатній рівень сформованості теоретичних знань.

Таким чином, можемо констатувати, що в результаті впливу розробленої нами технології корекції показників фізичного стану школярів з вадами слуху засобами туристського багатоборства у процесі фізичного виховання за період перетворювального експерименту значно покращився рівень фізичного стану школярів 15 років з вадами слуху.

У шостому розділі «**Аналіз та узагальнення результатів дослідження**» представлено три групи даних (ті, що підтверджують, ті, що доповнюють наявні розробки, та абсолютно нові результати), отриманих шляхом експериментального дослідження, та їх зіставлення з даними науково-методичної літератури.

Підтверджено та доповнено дані:

✓ про відставання фізичного розвитку школярів з вадами слуху від практично здорових однолітків (І. М. Бабія, 2002–2007; Х. Є. Гурінович, 2006; І. М. Ляхова, 2006; І. П. Випасняк, 2007; Л. В. Шапкової, 2009; О. С. Афанасьєва, 2014 та ін.);

✓ про низький рівень показників фізичного стану молодших школярів (З. Х. Ахмад Насраллах, 2008; В. В. Джеваги, 2017; С. П. Савлюк, 2017 та ін.), дітей середнього шкільного віку (Т. І. Гриньова, К. В. Мулик, 2014 та ін.);

✓ про те, що порушення слуху, перш за все, позначаються на психоемоційному стані школярів (Р. М. Боскіса, 2004; Ж. І. Шифа, 2008 та ін.);

✓ про значне зниження рухової активності школярів з вадами слуху (Я. В. Калиничева, 2012; С. М. Афанасьєв, 2014 та ін.) і, як наслідок, зниження рівня їх фізичного стану та підвищення рівня захворюваності;

✓ *доповнено* дані щодо особливостей використання інформаційних та мультимедійних технологій для осіб з інвалідністю в процесі фізичного виховання (І. В. Хмельницька, 2006; З. Х. Ахмад Насраллах, 2008; А. А. Дяченко, 2010; В. О. Кашуба, О. А. Юрченко, Т. О. Хабінець, 2017 та ін.);

✓ *підтверджено* дані про наявність супутніх захворювань у дітей даної нозології, які виникають унаслідок порушення слуху (Н. Г. Байкіної, 2003; О. В. Колишкіна, 2003; І. М. Ляхової, 2006; Л. Д. Ходи, 2007; О. С. Афанасьєва, 2014; Г. І. Сторожик, 2016 та ін.).

Дістали подальшого розвитку розробки авторів щодо:

✓ соціальної адаптації та інтеграції осіб з інвалідністю в суспільство (В. А. Красномоєць, 2010; І. О. Когут, 2014–2015 та ін.);

✓ ролі туризму та туристського багатоборства (О. А. Токмаков, 2015) як засобу оздоровчої діяльності (О. В. Філіппова, 2015), як засобу покращення показників фізичного стану та різних компонентів здоров'я (Т. І. Гриньова, К. В. Мулик, 2014; В. О. Трощенко, 2016 та ін.).

✓ оцінки та визначення рівня сформованості теоретичних знань школярів та їх теоретичної підготовленості (Є. А. Захаріної, 2008; С. М. Футорного, 2015 та ін.), адаптовані нами для системи опитування школярів з вадами слуху.

Абсолютно новими стали дані:

✓ стосовно розробки авторської технології корекції показників фізичного стану школярів з вадами слуху засобами туристського багатоборства у процесі фізичного виховання, з власною методичною основою у вигляді модуля з корекційно-розвиткової роботи «Туристське багатоборство» та мультимедіа інформаційно-методичної програми «Motus Vita», які у сумарній своїй взаємодії сприяли підвищенню процесу фізичного виховання школярів з вадами слуху.

ВИСНОВКИ

1. Аналіз спеціальної науково-методичної літератури з питань корекції показників фізичного стану школярів з вадами слуху та парадигма суспільства III тисячоліття передбачає спроектованість на гуманістичне ставлення до дітей з інвалідністю. Водночас, кількість дітей даної нозологічної групи на сьогодні в усьому світі загалом і в Україні, зокрема виявляє стійку тенденцію до зростання. За інформацією ВООЗ, на сьогодні в усьому світі від втрати слуху страждає більше, ніж 5 % населення – 328 млн дорослих і 32 млн дітей. Накопичена певна кількість теоретичного та експериментального матеріалу, який стосується корекції рухових порушень та підвищення рівня фізичного стану школярів з вадами слуху, але ці розробки стосуються переважно молодшого шкільного віку. У той же час залишаються недостатньо науково розробленими та апробованими аспекти, які стосуються покращення фізичного стану дітей середнього шкільного віку з вадами слуху та використання оздоровчих видів рухової активності в процесі фізичного виховання. Тому актуальними є дослідження, які присвячені розробці нових сучасних технологій, спрямованих на корекцію фізичного стану школярів з вадами слуху.

2. Морфофункціональний стан організму: за показником індексу Кетле, у обстежених школярів віком 13-14 років середні значення відповідають встановленій нормі, окрім хлопців та дівчат 15 років; за показником індексу Робінсона, в середньому по кожній групі обстежених майже 57,25 % учнів знаходиться на середньому рівні, окрім дівчат 15 років з преволуючою кількістю школярок на рівні нижче середнього (41,67 %). За показниками життєвого індексу більшість школярів мала значення низького та нижче середнього рівнів; значення силового індексу у школярів з вадами слуху відповідали рівню низькому та нижче середнього.

3. Фізична працездатність у хлопців 13 років і дівчат 14 років, за результатами виконання Гарвардського степ-тесту, відповідає рівню вище середнього; за даними проби Руф'є лише один учень 13 років отримав оцінку «відмінно», а за показником швидкості відновлення серцево-судинної системи після виконання фізичного навантаження майже чверть (25,30 %) обстеженого контингенту дітей з вадами

слуху відповідала рівню нижче середнього. Дослідження показників фізичної підготовленості школярів з вадами слуху віком 13–15 років встановило, що показники сили м'язів тулуба і спини та швидко-силових якостей у хлопців і дівчат відповідають середньому і початковому рівням, а за показниками гнучкості, просторової орієнтації та статичної рівноваги тіла виявлено негативну тенденцію до їх зниження у кожному віці.

4. Аналізуючи психоемоційний стан школярів з вадами слуху, було відмічено практично у кожній групі досліджуваного контингенту перевищення рівня «вище середнього» не менше як за трьома шкалами, внаслідок чого можна стверджувати про несприятливий варіант особистісного розвитку школярів. Перевищення середніх значень за шкалами «тривожність», «імпульсивність», «агресивність» виявлено у кожній групі, але найбільш виражений критерій спостерігався у дівчат 13 років і склав 73,33 %, а найменш виражений – у хлопців 15 років – 28,57 %. За результатами восьмикольорового тесту Люшера виявлено, що переважна кількість школярів з вадами слуху віддала перевагу темним кольорам.

5. При визначенні рівня теоретичних знань школярів з вадами слуху за темами чотирьох модулів отримано такі результати: за темою модуля «Здоровий спосіб життя» на середньому рівні знаходились хлопці 13 років (23,08 %) та дівчата 15 років (41,67 %), решта школярів зайняла низький рівень; за темою модуля «Фізична культура і організована рухова активність» найбільший відсоток вірних відповідей високого рівня показали дівчата 13 і 14 років (20,00 %); за темою модуля «Екологія навколишнього середовища» жоден з опитаних школярів не дав вірної відповіді на запитання високого рівня; за темою модуля «Медичний контроль» також не виявлено школярів з високим рівнем теоретичних знань.

6. На основі проведеного констатувального експерименту та експертної оцінки вчителями з фізичної культури теоретично обґрунтовано та розроблено технологію корекції показників фізичного стану школярів з вадами слуху засобами туристського багатоборства, яка включає: мету, завдання, принципи, умови та 3 етапи (підготовчий, корекційний та підтримуючий) практичної реалізації, засоби і методи, які включають модуль з корекційно-розвиткової роботи, розподілений за 6 блоками, і мультимедіа інформаційно-методичну програму «Motus Vita» та критерії ефективності технології. Модуль з корекційно-розвиткової роботи «Туристське багатоборство» передбачав різноманітні форми, засоби і методи фізичного виховання, спрямовані на корекцію показників фізичного стану школярів середнього шкільного віку з вадами слуху в процесі фізичного виховання. Розроблена мультимедіа інформаційно-методична програма «Motus Vita», включає: теоретичну і практичну частину, а також відомості про програму, складається з приблизних комплексів фізичних вправ, які забезпечують чітке розуміння виконання кожного елементу техніки туристського багатоборства та інших видів оздоровчо-рекреаційної рухової активності.

7. Впровадження розробленої технології в процес фізичного виховання спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату дозволило досягти таких результатів: впродовж перетворювального експерименту число звернень за медичною допомогою скоротилося у 3,23 рази на рік на одного школяра; у кінці експериментального року зафіксували зміни в структурі захворюваності школярів,

де істотно знизилася кількість захворювань на рівні $p < 0,05$; зареєстровано позитивну динаміку фізичного стану за показниками індексу Кетле: у хлопців – від $321,60 \pm 2,35 \text{ г} \cdot \text{см}^{-1}$ до $292,50 \pm 2,76 \text{ г} \cdot \text{см}^{-1}$, у дівчат – від $330,80 \pm 2,75 \text{ г} \cdot \text{см}^{-1}$ до $305,40 \pm 2,55 \text{ г} \cdot \text{см}^{-1}$, що максимально наблизило отримані результати до показника норми; відбулося достовірне зниження індексу Робінсона ($p < 0,05$); середні значення життєвого індексу змінилися у дівчат від $32,29 \pm 6,77 \text{ мл} \cdot \text{кг}^{-1}$ і до $46,37 \pm 5,26 \text{ мл} \cdot \text{кг}^{-1}$; виявлено достовірний приріст результатів щодо показника силового індексу у хлопців та дівчат ($p < 0,05$). Визначено позитивні зміни у рівні прояву фізичної працездатності – середній рівень був у 50,00 % хлопців та 41,67 % дівчат, при цьому не виявлено школярів з низьким рівнем. Спостерігалася позитивна динаміка за показниками індексу Руф'є, з оцінкою «задовільно» кількість хлопців знизилась з 57,14 % до 14,29 %, та дівчат – з 58,33 % до 8,33 %, з'явилися школярі з оцінкою «відмінно».

8. Аналіз отриманих результатів фізичної підготовленості дозволяє констатувати, що у школярів достовірно покращилася сила м'язів тулуба і спини з середнього до достатнього рівня. Набули також достовірних змін у бік збільшення середніх значень показники гнучкості хребта та швидкісно-силових якостей ($p < 0,05$). За результатами спеціального тестування встановлені позитивні зміни за даними тестів: достовірно покращився рівень прояву просторової орієнтації, статичної рівноваги тіла із закритими та відкритими очима (з середнього рівня на достатній рівень) ($p < 0,05$).

9. Результати перетворювального експерименту, діагностика вад особистісного розвитку і тест Люшера, дали змогу встановити відмінності до та після впровадження авторської технології, які засвідчили покращення психологічного та емоційного стану хлопців і дівчат з вадами слуху ($p < 0,05$), у виборі кольорової гама, за тестом Люшера, переважали більш яскраві кольори як у школярів, так і у школярок з даною нозологією. Значно підвищився рівень теоретичних знань серед школярів з вадами слуху, зменшилась кількість школярів з низьким рівнем теоретичних знань та з'явилися школярі з високим рівнем ($p < 0,05$). Після завершення впровадження авторської технології відбулись позитивні та достовірні зміни, на рівні $p < 0,05$, практичних умінь та навичок готовності школярів до здоров'яформуючої діяльності.

Таким чином, проведений педагогічний експеримент підтвердив ефективність розробленої нами технології корекції фізичного стану школярів з вадами слуху, що дає всі підстави рекомендувати її для використання в процесі фізичного виховання у спеціальних загальноосвітніх школах-інтернатах для дітей з вадами слуху.

Перспектива подальших досліджень полягає у підвищенні рівня фізичного стану дітей старшого шкільного віку сучасними видами туризму.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Кашуба В. Особливості ставлення школярів із вадами слуху до власного здоров'я / Віталій Кашуба, Олена Маслова, Тетяна Ричок // Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. –

2016. – Вип. 23. – С. 115–122. Фахове видання України. *Особистий внесок здобувача полягає у виявленні проблеми, проведенні анкетування та обробці результатів дослідження. Внесок співавторів полягає у формулюванні загальних висновків, оформленні публікації.*

2. Кашуба В. Оцінка рівня теоретичної підготовленості школярів із вадами слуху як невід’ємного складника їхньої здоров’яформувальної діяльності / Віталій Кашуба, Олена Маслова, Тетяна Ричок // Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. – 2016. – Вип. 24. – С. 50–59. Фахове видання України. *Особистий внесок здобувача полягає в опитуванні школярів, аналізі та інтерпретації отриманих результатів дослідження. Внесок співавторів полягає у здійсненні обробки результатів дослідження, формулюванні загальних висновків, оформленні публікації.*

3. Ричок Т. М. Сучасні оздоровчі технології, які використовуються в процесі адаптивного фізичного виховання школярів / Т. М. Ричок // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Сер. № 15. «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури / Фізична культура і спорт». – 2017. – Вип. 3 (84) 17. – С. 85–90. Фахове видання України.

4. Использование мультимедийных технологий в процессе физического воспитания различных групп населения / В. А. Кашуба, Е. В. Маслова, Т. Н. Рычок, С. В. Лопацкий / Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Сер. № 15. «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури / Фізична культура і спорт». – 2017. – Вип. 6 (88) 17. – С. 37–41. Фахове видання України. *Особистий внесок здобувача полягає у виявленні проблеми та формулюванні висновків. Внесок співавторів полягає в оформленні публікації.*

5. Ричок Т. Характеристика компонентів фізичного стану школярів з порушенням слуху та їх ставлення до свого здоров’я / Тетяна Ричок // Фізична культура, спорт та здоров’я нації : зб. наук. пр. – 2017. – Вип. 3, т. 22. – С. 606–611. Фахове видання України, яке включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus.

6. Кашуба В. Аналіз рівня практичних умінь до здоров’яформуючої діяльності дітей та підлітків з вадами слуху / Віталій Кашуба, Олена Маслова, Тетяна Ричок // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2017. – № 2. – С. 54–58. Фахове видання України, яке включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus. *Особистий внесок здобувача полягає у виявленні проблеми, здійсненні досліджень та оформленні публікації. Внесок співавторів полягає в формулюванні висновків.*

7. Кашуба В. Популяризація сучасних форм рухової активності серед школярів з сенсорними порушеннями, шляхом використання мультимедійних технологій / Віталій Кашуба, Тетяна Ричок // Вісник Прикарпатського університету. Серія «Фізична культура». – 2017. – № 25–26. – С. 154–160. Фахове видання України. *Особистий внесок здобувача полягає у виявленні проблеми, здійсненні досліджень та формулюванні висновків. Внесок співавторів полягає в обробці матеріалів дослідження, оформленні публікації.*

Опубліковані праці апробаційного характеру

8. Кашуба В. О. Використання інформаційних засобів у фізичному вихованні школярів з особливими потребами / В. О. Кашуба, І. П. Карп, Т. М. Ричок // Науково-методичні основи використання інформаційних технологій в галузі фізичної культури та спорту : зб. наук. пр. [Електронний ресурс]. – Харків : ХДАФК, 2017. – Вип. 1. – С. 42–46. *Особистий внесок здобувача полягає у виявленні проблеми та формулюванні висновків. Внесок співавторів полягає в оформленні публікації.* Режим доступу : <http://journals.urau.ua/itfcs/article/view/112163>

9. Ричок Т. М. Особливості рівня теоретичних знань школярів з порушенням слуху з фізичного виховання та основ здорового способу життя / Т. М. Ричок // Молодь та олімпійський рух : зб. тез доп. X Міжнар. конф, 24–25 трав. 2017 р. – К. : НУФВСУ, 2017. – С. 307–308.

10. Ричок Т. Характеристика морфофункціонального стану школярів з вадами слуху / Тетяна Ричок // Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації : зб. наук. пр. XXV Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., 31 трав. 2017 р. – Переяслав-Хмельницький : Переяслав-Хмельницький держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди, 2017. – С. 292–297.

АНОТАЦІЇ

Ричок Т. М. Корекція показників фізичного стану школярів з вадами слуху засобами туристського багатоборства. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання та спорту за спеціальністю 24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення. – Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ, 2018.

У дисертаційній роботі обґрунтовано, розроблено та апробовано технологію корекції показників фізичного стану школярів з вадами слуху засобами туристського багатоборства у процесі фізичного виховання спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату.

Розроблена технологія базувалася на загальноприйнятих принципах, містить: мету, завдання, принципи, умови практичної реалізації, 3 етапи, засоби та методи, які включають модуль з корекційно-розвиткової роботи «Туристське багатоборство» та мультимедіа інформаційно-методичну програму «Motus Vita» і критерії ефективності.

Результати дослідження засвідчили підвищення показників фізичного стану, зниження рівня захворюваності, покращення психоемоційного стану та підвищення рівня теоретичних знань та практичних умінь, які відбулися після впровадження авторської технології у процес фізичного виховання. Реалізація технології також сприяла соціальній адаптації дітей середнього шкільного віку з вадами слуху засобами туристського багатоборства.

Ключові слова: фізичний стан, туристське багатоборство, фізичне виховання, технологія, корекція, вади слуху, рухова активність, школярі 15 років.

Ruchok T. M. Data correction of schoolchildren physical stade with hearing impairement by means of tourism multiathlon. – With the rights of a manuscript.

A dissertation submitted in fulfilment of the requirements for the academic degree of Candidate of Sciences in physical education and sport in speciality 24.00.02 – Physical Culture, Physical Education of Different Population Groups. – National University of Ukraine on Physical Education and Sports, Kyiv, 2018.

The dissertation is devoted to the problem of schoolchildren indicators of physical condition correction with hearing impairments by means of tourist all-round. In the dissertation work, the technology of correction of indicators of physical condition of students with hearing impairments by means of tourism multiathlon in the process of physical education of a special general-education boarding school is substantiated, developed and tested.

To achieve the goals and objectives, the following research methods were used: analysis and generalization of scientific-methodical literature data and information sources of the Internet; study of documentary materials; method of copying; sociological research methods; pedagogical research methods; index method; psychological and pedagogical methods; methods of determining the level of physical capacity and preparedness; methods of mathematical statistics.

In pedagogical experiment, at the first stage of the study 72 schoolchildren from 13 to 15 years old with hearing impairments (35 boys and 37 girls) participated in the special boarding schools of Kyiv (Nos. 6, 9, 18) and Bila Tserkva. At the second stage 26 schoolchildren (14 boys and 12 girls) 15 years of age, who trained at a special boarding school for hearing impaired children, No. 18 in Kyiv took part.

The developed technology was based on general methodological principles consisted of 3 stages: preparatory, corrective and supporting, means, methods and conditions of practical implementation and criteria for its effectiveness. The technology includes a module for correction-development work «Tourist All-Union» distributed in 6 blocks. It envisaged experimentally grounded forms, means and methods of physical education, aimed at correcting the indicators of physical condition of schoolchildren with hearing impairments of secondary school age in the process of physical education.

The second component and an integral part of our author's technology of correction students indicators of the physical condition with hearing impairments is the multimodal tourism means the multimedia information and methodical program «Motus Vita», which includes the theoretical and practical part, as well as information about the program. It consists of example physical complexes exercises that provide a clear understanding of the implementation each element of tourist technique multiathlon and other types of recreational and recreational motor activity, which are aimed at increasing indications of shoolchildren physical condition, as well as video materials of motor activity, modern forms the information of which is presented in the most accessible form for those who are engaged.

To solve the problems of correction of physical condition of schoolchildren with hearing impairments to the contents of practical classes were included exercises of different structure and orientation in order to increase the level of functionality of the cardiovascular and respiratory system; normalization of indicators of physical development; improvement of small development motility; optimization of general

physical capacity level and preparedness; stabilization of the immune system; balance of psycho-emotional state. To correct the indicators of schoolchildren physical condition with hearing impairments, they used means of pedestrian, skiing, ecological tourism, methods of knitting knots (for the development of shallow motility), tourist training skills (setting tents, overcoming simulated and natural obstacles, organizing crossings).

The results of the study showed positive changes in the physical state of interest and the motivation to health-care activities in schoolchildren with hearing impairments that occurred after the introduction of the author's technology into the process of physical education. The implementation of technology also contributed to the social adaptation of secondary school age schoolchildren with hearing impairments by means of tourist multifaceted events, and with the help of the multimedia information and methodical program «Motus Vita» information was structured and visualized, increasing the interest of schoolchildren in motor activity, activating their cognitive activity, which made the learning process more technological and more productive.

The criteria for the effectiveness of the technology of correction of schoolchildren physical condition with hearing impairments by the means of tourist all-round are the following the indicators of morbidity level, physical development, physical capacity and preparedness, changes in the psycho-emotional state and the level of theoretical knowledge and practical skills for health education 15 years of age of students with hearing impairments .

The results of the research were used during the planning and organization of the educational process of Biomechanics and Sports Metrology Department, Health, Fitness and Recreation Department of the National University of Ukraine on Physical Education and Sport Department of Theoretical Foundations of Physical and Adaptive Education of the Classic Private University, educational activity of the special comprehensive boarding school № 18 of Kyiv.

Keywords: physical condition, tourist multifaceted, physical education, technology, correction, hearing impairment, motor activity, 15 years of age schoolchildren.

Підписано до друку 25.05.2018 р. Формат 60x90/16.
Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.
Тираж 100. Зам. 55.

«Видавництво “Науковий світ”»[®]
Свідоцтво ДК № 249 від 16.11.2000 р.
м. Київ, вул. Казимира Малевича (Боженка), 23, оф. 414.
200-87-15, 050-525-88-77
E-mail: nsvit23@ukr.net
Сайт: nsvit.cc.ua